

08/03/2021

Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος: Η Γυναίκα στην Ορθόδοξη Εκκλησία

[/ Γνώμες](#)

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Γυναίκας της Γυναίκας που τιμάται κάθε χρόνο στις 8 Μαρτίου αναδημοσιεύουμε την προσφώνηση του μακαριστού Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κυρού Χριστοδούλου στο 14ο διεθνές συνέδριο του δικαίου των ανατολικών εκκλησιών (Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών - Σεπτέμβριος 1999)

Ειδική Συνοδική Επιτροπή Γυναικείων Θεμάτων
(Κανονισμός 153/2002)

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Από την προσφώνηση του Αρχιεπισκόπου Αθηνών στο
(Αΐθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών Σεπτ. 1999)

Ἡ παρουσία τῆς γυναίκα στο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ταυτόσημη καί ισότιμη μέ εκείνη τοῦ ἄνδρα, διότι καί οἱ δύο ὡς πιστοί καί μέλη τοῦ ἰδίου σώματος ἐνώνονται μεταξύ τους καί μαζί μέ τή Θεία Κεφαλή τοῦ σώματος σέ μία «ἐν Χριστῷ» ζωή, μέ τήν ἐνέργεια τῆς Θείας Χάριτος. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν ἀντιλαμβάνεται τήν ἰσότητα ὡς ἰσοπέδωση. Ἡ ποικιλία σ' αὐτή δέν ἀντιστρατεύεται τήν ἐνότητα. Γι' αὐτό καί στόν χῶρο τῆς Ὁρθοδοξίας δέν ὑπῆρξαν ποτέ ἐπαναστάσεις καί κινήματα διορθωτικά τῶν τάσεων πού εἶχε κατά καιρούς ἡ ἐνότητα. Στήν Ὁρθόδοξία ἀνέκαθεν ἴσχυσεν ὁ κανών τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: Τό σῶμα ἔχει πολλά μέλη καί τό κάθε μέλος ἔχει τή δική του ἀποστολή, πού ἐκπληρούμενη συμβάλλει, μέ τήν ἀξία καί μοναδικότητά της, στή γενική ἀρμονία. Τό νά θέλουν ὅλα τά μέλη νά ἐκτελοῦν τήν ἴδια λειτουργία στό σῶμα ἀποτελεῖ ἔνδειξη σοβαρᾶς ἀσθένειας τῶν ἴδιων καί τοῦ σώματος. «Μή πάντες ἀπόστολοι; μή πάντες προφῆται; μή πάντες διδάσκαλοι; μή πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μή πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μή πάντες διερμηνεύουσι;» Στό ὀρθόδοξο ἦθος ὁ σεβασμός τῆς ἰδιαιτερότητος ἀποτελεῖ θεμελιώδη ἀρχή, τήν ὁποία οἱ σύγχρονες δυτικές κοινωνίες δέν ἀποδέχονται εὐκόλα. Ἔτσι καί ἡ ἰδιαιτερότητα τῆς γυναίκα καί τῶν λειτουργημάτων πού ἐπιτελεῖ μέσα στήν Ἐκκλησία δέν ἔχει στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τό νόημα τῆς ὑποτιμήσεώς της.

Πράγματι, οἱ γυναῖκες ὄχι μόνο εἶναι ισότιμες μέ τούς ἄνδρες, ἀλλά κατέχουν καί τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ὡς ἀναπόσπαστα μέλη τῆς δομῆς τῆς Ἐκκλησίας. Εἰδικότερα, ἡ γυναίκα συμβολίζει τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία, τόν ναό τοῦ Θεοῦ, πού δέχεται τό σῶμα τῶν πιστῶν· γι' αὐτό καί τό διακονικό της ἔργο στήν Ἐκκλησία εἶναι ἔργο ἀγάπης καί φιλανθρωπίας πρὸς τόν πλησίον, μέ τήν ἐσωτερική καί τήν ἐξωτερική της ἱεραποστολή. Ἡ συμβολική προσφορά τῆς γυναίκα στήν ἐκκλησιαστική ζωή εἶναι ἔργο πού ἀγκαλιάζει ὅλο τό ποίμνιο καί δέν συγκρίνεται μέ ἀξίωμα ἀναγόμενο στή συνήθη ἱεραρχική δομή.

Ἡ θέση τῆς γυναίκα στήν Ἐκκλησία ἔχει τήν ἀξία της ἤδη ἀπό τή Θεοτόκο, πού προβλήθηκε, μέσα στό ἔργο τῆς Θείας οἰκονομίας, ὡς ὁ τύπος τῆς Ἐκκλησίας. Πρίν προχωρήσουμε στήν τυπολογική αὐτή σχέση, θά πρέπει νά ἐπισημανθεῖ ὅτι ὁ χριστιανισμός δέν ὑποβάθμισε τή γυναικεία ὑπόσταση. Ἀντίθετα πρὸς τόν ἀρχαῖο ἑλληνικό κόσμο, στόν ὁποῖο ἡ γυναίκα δέν εἶχε τό δικαίωμα νά ἀποκτήσει μία εὐρεία μόρφωση καί νά συμμετέχει στίς κοινωνικές ἐκδηλώσεις τῆς πόλης, στόν χριστιανικό κόσμο ἡ γυναίκα προσφέρει, διακονεῖ, ἐνῶ στή χριστιανική διδασκαλία στηρίζονται τά ἀναγνωρισθέντα σέ αὐτήν ἀνθρώπινα δικαιώματα, πού ὀδηγοῦν

καί στήν ἰσοτιμία τῶν δύο φύλων. «Ἄρετῆς δεκτικόν τό θῆλυ, ὁμοτίμως τῷ ἄρρени παρά τοῦ Κτίσαντος γέγονε. Τό στερρόν καί εὔτονον καί ὑπομονητικόν ἐξ ἴσου τοῖς ἀνδράσι καί παρ' ἡμῶν ὀφείλεται τῷ Δεσπότη», εἶπεν ἡ ἁγία μάρτυς Ἰουλίττα ὀλίγον πρό τοῦ μαρτυρίου. Καί ὁ μέγας Βασίλειος παρατηρεῖ πρός τίς γυναῖκες: «Πρός οὐδέν ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν τό ἐλάττωμα τῆς φύσεως ἐμποδίζει».

Ὅμως, ὁ σημαντικός καί διακεκριμένος ρόλος τῶν γυναικῶν ἐκφράζεται στήν τυπολογική ἀναλογία Εὐας-Μαρίας, στήν ὁποία ἐμπεριέχεται μία «ἀνακύκληση», καθώς ἡ ἀνυπακοή τῆς Εὐας ἀποκαταστάθηκε μέ τήν ἀποδοχή τῆς βουλής τοῦ Θεοῦ διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπό τήν Παρθένο Μαρία γιά τήν Ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἡ Εὐα παρίσταται ὡς ἡ ἐκπέσουσα ἀρχαία ἀνθρωπότητα, ἡ ὁποία γιά τήν παρακοή της «τήν κατάραν εἰσωκίσατο», ἐνῶ ἡ Μαρία ὡς ἡ ἀνακαίνιση τῆς ἀρχαίας πεσοῦσης ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία συντελέσθηκε μέ τή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ καί ἐμφανίζεται ὡς νέα ἀνθρωπότητα, ἡ «καινή ἐν Χριστῷ κτίσις». Ἀπό τή θέση αὐτή γίνεται κατανοητό ὅτι τό κεντρικό πρόσωπο στό σχέδιο τῆς σωτηρίας εἶναι ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἡ Θεοτόκος. Ἀντιπροσωπευτικό τοῦ λειτουργήματός της εἶναι τό εἰδικό λειτούργημα τῆς γυναίκας, πού τιμᾶται ὡς ἡ πηγή τῆς ζωῆς καί τῆς διαιώνισης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί ὡς λειτούργημα σιωπῆς εὐγλωττης.

Ἡ συμβολική ἐπέλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήν Παρθένο Μαρία ἀναδεικνύει τήν ἐπικουρική σημασία τοῦ ἔργου τῶν γυναικῶν στό πεδίο τῆς ἐκκλησιαστικῆς δραστηριότητος. Ἦδη ἀπό τήν ἀρχέγονη καί μετέπειτα Βυζαντινή Ἐκκλησία εἶχε ἀνατεθεῖ στίς γυναῖκες ἀφ' ἑνός μὲν ἡ συμμετοχή στή λειτουργική ζωή διά τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ συνεισφορά των στίς θρησκευτικές καί στίς ἄλλες ἀνάγκες τοῦ γυναικείου κόσμου, ὅπως στά πτωχοκομεῖα, στά νοσοκομεῖα, σέ διάφορες ἀδελφότητες κ.ἄ. Κατ' οὐσίαν, οἱ γυναῖκες εἶχαν ἀναλάβει τό κοινωνικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, καί κυρίως ὅ, τι ἀφοροῦσε στήν περίθαλψη καί στήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν στά διάφορα ἐκκλησιαστικά ἰδρύματα.

Μέσα στό πλαίσιο τοῦ γυναικείου ἱεραποστολικοῦ ἔργου δέν πρέπει νά παραλειφθεῖ ἡ σπουδαιότητα τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ, πού συνέβαλε στήν ἀνύψωση τῆς θέσης τῶν γυναικῶν στήν Ἐκκλησία. Μέ αὐτό τό πρίσμα δηλώνεται ὅχι μόνο ἡ κοινωνική προσφορά τῶν γυναικῶν στήν κοσμική ζωή, ἀλλά καί ἡ πνευματική δύναμή τους. Ὁ μοναχισμός εἶναι ἕνα ἰδιαίτερος τρόπος ζωῆς, τόν ὁποῖο ἐκούσια διάγουν ἄνδρες καί γυναῖκες καί ὑπόκεινται στή δοκιμασία καί στήν ἐγκράτεια ἀνάλογα μέ τίς ἰδιαίτερες κλίσεις τους· γεγονός πού ἀναιρεῖ τήν πεποίθηση γιά διάκριση ἀρσενικοῦ καί θηλυκοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία, ἐφ' ὅσον καί τά δύο φύλα ἔχουν τό δικαίωμα νά ἀναχθοῦν στό θεῖο, ἐπιτυγχάνοντας τήν ὑπεροχή τους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπό ἕναν σχετικά δυσκολότερο δρόμο ἀπό ἐκεῖνον τοῦ

έγκόσμιου βίου.

Ἄν κατανοήσουμε ὅτι ὀλόκληρη ἡ χριστιανική διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπικεντρώνεται στή θεωρητική καί στήν πρακτική σημασία τῆς ἔννοιας τῆς ἀγάπης, θά διαπιστώσουμε δύο καίρια σημεία γιά τό θέμα μας:

1. Ὁ εὐρύτατος κύκλος τῶν διακονημάτων, δηλαδή τό λειτουργικό, ποιμαντικό, κατηχητικό, διδακτικό ἱεραποστολικό καί κοινωνικό ἔργο, ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα καί ἀποτελεῖ τό ὑπόβαθρο γιά τό ἱερατικό ἀξίωμα καί τήν ἐν γένει ἀποστολή τοῦ ἱερέα μέσα στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συμμετοχή τῆς γυναίκα στά διακονήματα αὐτά ἐνθαρρύνεται σήμερα περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά καί συνδέεται ἄρρηκτα μέ τήν πνευματικότητά της καί τίς προσωπικές κλίσεις της. Τά λειτουργήματα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν τά ἀντιλαμβάνεται ὡς ἐξουσία καί δύναμη, ἀλλά ὡς διακονία καί θυσία, ὡς μαρτυρία καί ἐνίοτε συνεπάγεται τό μαρτύριο. Στή σύγχρονη δυτική σκέψη, πού εἶναι συνηθισμένη στή διεκδίκηση δικαιωμάτων, τά λειτουργήματα ἀποτελοῦν δικαιώματα πρὸς ἀπολαβήν καί ὄχι πρὸς θυσίαν. Ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία, ἀποκλείοντας τή γυναίκα ἀπό τήν ἱεροσύνη, δέν θεωρεῖ ὅτι τήν ὑποτιμᾷ, μιά καί τῆς ἀναγνωρίζει ἄλλου εἶδους σημαντικές διακονίες, πού εἶναι μία ἄλλη μορφή θυσίας. Γι' αὐτό καί οἱ ὀρθόδοξες γυναῖκες πού διαπνέονται ἀπό αὐτή τή νοοτροπία δέν συμμερίζονται οὔτε τή διαμαρτυρία τῶν γυναικῶν ἄλλων ὁμολογιῶν γιά τόν ἀποκλεισμό των ἀπό τήν ἱεροσύνη, πού ὀφείλεται σέ καθαρά δογματικούς καί παραδοσιακούς λόγους, οὔτε τόν ἀγῶνα ἐκείνων γιά τήν κατάκτηση τοῦ ὄχυροῦ τῆς ἱεροσύνης. Ἀρκοῦνται στή λειτουργική διακονία τῆς ἀγάπης καί τῆς θυσίας καί ἀξιοποιοῦν τά χαρίσματά των στή διακονία τῆς σύγχρονης κοινωνίας, πού ξηραίνεται καί μαραίνεται ἀπό τόν καυστικό λίβα τοῦ ἀτομισμού καί τοῦ συμφέροντος.

2. Ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης αὐτῆς μέ τήν προσφορά καί τήν ἀνανέωση τῆς ἐνοριακῆς καί τῆς καθόλου ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κάτι πού ἀρμόζει στή γυναίκα, ἡ ὁποία, ἐκ φύσεως εὐαίσθητη λόγῳ μητρότητός της, ἐπιδεικνύει πάντοτε μεγάλο ζῆλο, πίστη καί ἀφοσίωση στό κοινωνικό της ἔργο. Ἡ γυναίκα, λόγῳ τῆς μητρότητος, μᾶς μαθαίνει νά ζοῦμε ὡς πρόσωπα καί ὄχι ὡς ἄτομα, ὡς ὄντα σχέσεως καί ὄχι ὡς αὐτονομημένα καί ἀνεξάρτητα ὄντα. Χρειάζεται ὁ δυτικός πολιτισμός νά ἀναθεωρήσει τήν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας πού κληρονόμησε ἀπό τήν κοινή μας χριστιανική παράδοση, ἐδραίωσε μέ τόν καρτεσιανό διαφωτισμό καί ἐξάντλησε μέ τόν ὑπαρξιακό μηδενισμό. Πρέπει νά ἀντιληφθεῖ ὅτι ἐλευθερία δέν σημαίνει ἀπελευθέρωση ἀπό κάποιον ἢ ἀπό κάτι, ἀλλά γιά κάποιον ἢ γιά κάτι.

Στό σημεῖο αὐτό θά πρέπει νά τονισθεῖ ἡ σπουδαιότητα τοῦ σύγχρονου ἔργου πού ἔχουν ἀναλάβει σήμερα οἱ γυναῖκες στόν χῶρο τῆς ἐνορίας, ὅπου συχνά δημιουργοῦνται προβλήματα ἀπό τήν ἴδια τήν ποιμαίνουσα. Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας

ή υποστήριξη και ή ένθάρρυνση συχνά δέν έπαρκοϋν. Μάλιστα, ή προσφορά τής γυναίκας και ή παρουσία της αποτελοϋν έπιτακτική ανάγκη για τό έκκλησιαστικό πλήρωμα, διότι ή πνευματική καθοδήγηση, ή χριστιανική άγωγή και ή συνείδηση τών πιστών εΐναι πολύ πιό δύσκολο έργο, σήμερα πού οί κοινωνίες μαστίζονται από αίρέσεις, παραθρησκευτικές όργανώσεις, πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα σέ τοπικό και διεθνές επίπεδο, τά όποΐα επικαλύπτονται πίσω από τίς άντιπαραθέσεις τών θρησκείων, κλονίζοντας τήν πίστη και τίς συνειδήσεις τών λαών. Ή γυναίκα, άποκτώντας ένεργό ρόλο στή ζωή τής ένορίας, δείχνει τόν δρόμο πρός τόν έξανθρωπισμό τής κοινότητας και συμβάλλει στήν προσφορά τής εύχαριστιακής σύναξης. Ή γυναίκα ένορίτις, ή γυναίκα παρασκευάστρια τοϋ προσφόρου, δηλαδή τοϋ άρτου πού θά εύλογηθεΐ και θά γίνει Σώμα Χριστοϋ, ή γυναίκα ως έκκλησιαστική έπίτροπος, ή γυναίκα ως κατηγήτρια, ως διακόνισσα τών έργων άγάπης, ως μοναχή, ως ψάλτρια, ως φιάνθρωπος μέσα στα πλαίσια τής ένορίας μετέχει στα έκκλησιαστικά πράγματα μέ έπίγνωση, ύπευθυνότητα και άποδοτικότητα.

Τά τελευταΐα χρόνια διατυπώνεται, βέβαια, και στόν χώρο τής Όρθόδοξης Έκκλησίας άρκετά δειλά ή διεκδίκηση τής ιεροσύνης για τίς γυναΐκες. Τό θέμα αυτό πρέπει νά αντιμετωπισθεΐ μέ έξαιρετικά μεγάλη σοβαρότητα, γιατί κατ' άρχήν δέν πρέπει, έπαναλαμβάνω, νά αποδοθεΐ ή άρνητική τοποθέτηση τής Όρθόδοξης Έκκλησίας σέ όποιεσδήποτε προκαταλήψεις άπέναντι στό γυναικείο φύλο ή σέ μιά προΐούσα τάση ύποβάθμισης τής σημασίας τής γυναικείας παρουσίας μέσα στή χριστιανική κοινωνία. Χωρίς νά θέλω νά προκαταλάβω τό συνέδριο ύπαγορεύοντας τά συμπεράσματά του στό συγκεκριμένο θέμα τής χειροτονίας τών γυναικών, θά ήθελα άπλώς νά ύπενθυμίσω σέ γενικές γραμμές τά έπιχειρήματα πού προβάλλονται για τήν άπόρριψη τής μυστηριακής ιεροσύνης τών γυναικών.

Πρωτεύουσα θέση μεταξύ τών έπιχειρημάτων κατέχει ή προβολή τής παραδοσιακής τακτικής τής Έκκλησίας, τό γεγονός δηλαδή ότι ό Ίησοϋς δέν έπέλεξε γυναΐκες μεταξύ τών δώδεκα Άποστόλων, μολονότι δέν έλειπαν οί γυναΐκες από τόν εύρύτερο κύκλο τών μαθητών Του. Έξάίρεση δέν άπετέλεσε οϋτε ή Ίδια ή Θεοτόκος, διά τής όποιας τελειοποιήθηκε τό έργο τής «έν Χριστώ» οίκονομίας. Τό παράδειγμα τοϋ Κυρίου άκολούθησαν και οί Άπόστολοι, πού δέν χειροτόνησαν γυναΐκες. Ό Άπόστολος Παϋλος, μάλιστα, ρητώς τής άποκλείει από τό ιερατεΐο. Από τήν πρακτική αυτή δέν άπομακρύνθηκε ή Έκκλησία στή διάρκεια τοϋ δισχιλιετοϋς βίου της.

Οί ύποστηρικτές τής ιεροσύνης τών γυναικών παραγνωρίζουν τό θεολογικό νόημα τής ιεροσύνης. Ό ιερεύς δέν ένεργεί ως όργανο έξουσιοδοτημένο κατά τήν άσκηση

τῶν τελετουργικῶν του καθηκόντων, ἀλλά εἶναι αὐτή ἡ ἴδια ἡ σωματική παρουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ὀρθόδοξη, δηλαδή, θεολογία ταυτίζει τόν λειτουργό ἱερέα μέ τόν Ἰδρυτή τῆς Ἐκκλησίας. Παρίσταται, μέ ἄλλες λέξεις, «εἰς τύπον καί τόπον Χριστοῦ», κατά τήν φρασεολογία τῶν Πατέρων. Περαιτέρω, κατά τήν ἀνθρώπινή Του ὑπόσταση, ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἦταν ἄνδρας. Στήν ἐκκλησιαστική γλώσσα τό πρόσωπό Του λέγεται «θεανδρικό». Αὐτή, λοιπόν, ἡ ταύτιση ἀπετέλεσε τή βάση γιά τήν παροχή τοῦ χαρίσματος τῆς ἱεροσύνης μόνο σέ ἄνδρες.

Ἄλλο, τέλος, ἐπιχείρημα ἀναφέρεται στόν νυμφικό συμβολισμό τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ συμβολισμός ἐπιβάλλει νά εἶναι ὁ τελετουργός τῶν Μυστηρίων ἄνδρας, ἐφ' ὅσον παρίσταται «εἰς τόπον Χριστοῦ», τοῦ νυμφίου τῆς Ἐκκλησίας.